

SANTURTZI 1967

BUTANO LEHERTU ZENEKOA

Santurtziko Butano enpresako biltegian leherketa izugarri batek inguruko etxe ugari kaltetu eta milaka lagun herritik ihes egitera eraman zituen 1967ko urtarrilaren 17an. Istripu haren ondorio sozial eta emozionalak ez dira desagertu, gaur egun arte marraztu daitekeen sekuentzia kronologikoan ikusten denez.

 ANDER LEON NANCLARES

1 967ko urtarrilaren 17an hotz handia egiten zuen Santurtzin. Astearte hartan, negua izaki, arratsaldeko 18:00ak inguruan ilundu zuen eta herritar gehienak goiz erretiratu ziren etxera, ohi bezala. Telebista frankistako kate bakarrean *Belfegor, el fantasma del Louvre* (Belfegor, Louvreko mamua) telesail frantsesaren laugarren eta azken kapitulua ematen ari ziren bitartean, Portu Frangoaren aldetik zetorren eztanda handia entzun zen herri osoan. 20:45ak ziren eta ordu arraroa bazen ere, hasiera batean herrigunetik gertu eraikitzen ari ziren zentral termikoaren obretako leherketa kontrolatua izango zela pentsatu zuten ingurukoek. Baina laster antzemango zuten ezohiko zerbait gertatzen ari zela, su bola ikaragarria ikusita.

22:30

SUZKO BOLA ERRALDOIA

Zierbenarako bidean, Serantes mendiarren magalak itsasoarekin bat egiten duen tokian zeuden Butano S.A. enpresaren biltegietatik zetorren leherketa. Arriskua ikaragarria zen eta herria berehala hustea agindu zuten. Hala, 22:30ak aldera bigarren leherketa gertatu zenean inguruko etxe gehienak hutsik zeuden, zorionez. Leherketa hura aurrenekoa baino askoz bortitzagoa izan zen: 259 etxebizitza suntsitu zituen eta Abraren beste aldeko Algorta eta Areetako eraikin askoren kristalak ere hautsi zituen. Auzune horietatik iluntasuna hautsi zuten suzko zutabe handien argazki ikusgarriak atera zituzten bizilagunek.

23:00

HERRITARREN IHESALDIA

Santurtzi argindarrrik eta telefono konexiorik gabe geratu zen, eta biztanleen artean izua zabaldu zen. Apenas ikusten zen ezer, eta ez zegoen informazio zehatza lortzeko biderik. Ihesaldia orokorra izan zen: oinez, trenez, autoz... Portugaletera, Sestaora, Bilbora, Serantes mendira... 20.000 pertsona abiatu ziren leku seguru baten bila. Lehorretik ez ezik, itsasoz ere irten ziren ahal izan zutenek, eta portuan atrakatuta zeuden merkantziak ere ziztu bizian itsasoratu ziren. Herritarren oroimenean geratu den irudi nagusia ihesarena da: errepidea beteta, jendea mantaz estalita, hotza, iluntasuna,

eta noizean behin isiltasuna hautsi eta zerrua gorritzen zela beste leherketa baten ondorioz, gerra balitz bezala.

02:30

SUHILTZAILEAK SANTANDERTIK

Gertatutakoa larria izan bazen ere, ezinezkoa da neurtzea gerta izan zitekeena. Sua piztu zen tokiaren ondoko CAMPSAren biltegietan 80.000 tona erregai zeuden eta suhiltzaileen ardura nagusia depositu horiek babestea izan zen. Portuko suhiltzaileak izan ziren iristen aurrenekoak, baina Bilbokoak ere laster ailegatu ziren, 02:30ean Santanderrekoak, eta 04:30ean Donostiatic joandakoak. Gau hura bizi izan zuten suhiltzaile guztien testigantzak oso antzekoak dira: ez zekiten zehazki nora zihoazen, baina suzko zutabeak urrutitik ikusten zituzten eta garbi zuten hondamendi handi baten aurrean zeudela. Halako batean, leherketa txikiago batek bultzatuta burdin batek biltegi nagusiaren horman jo zuen. Zorionez, azala mailatzea baino ez zuen lortu. Zulo txikiaren bat eginez gero, auskalo leherketa nolakoa izango ote zen.

07:30

PAISAIA BELDURGARRIA AGERIAN

Egunsentirako egoerak kontrolatuta zirudien, baina paisaia beldurgarria zen. Hildako bakarra egon zen hala ere: Vicente Gajate Marcos, Santurtziko udaltzaingoaren burua; antza denez, egoeraren larritasunaren aurrean bihotza gelditu zitzaion. Suhiltzaile batek erredura larriak jasan zituen eta 778 pertsona arin zauritu ziren, gehienak ihesaldian izandako istripu txikietan. Eta horrez gain, 800 pertsona etxe gabe geratu zen.

Urtarrilak 18

LANERA EZ

Leherketen ondorengo egunean ez zen inor lanera joan eta Ezkerraldeko taillerak langile santurtziarrik gabe moldatu behar izan ziren. Udaletxe aurrean jende asko bildu zen, denak informazio eske, senide edo lagun berri jakin nahian. José Hernández Soto alkateak lasaitasunerako deia egiten zuen, eta behin eta berriz nabarmendu zuen ez zela hildakorik ez zauritu larririk egon; baina bere hitzek herritarrek lasaitu beharrean, haien haserrea areagotu zuten.

Santurtziko gas leherketa hain izan zen handia, ezen Nerbioi ibaia itsasoratzen den Abraren bestaldean, Getxoko Areeta eta Algortan, etxebizitza askoren leihoetako kristala hautsi zuela. Toki hartatik suzko "onddoari" ateratako argazkiak postal gisa erabili ziren geroago.

Ezkerrean, Butano S.A enpresak trenbidean zituen gas ontziak lehertuta eta inguruko eraikinak txikituta; CAMPSAko biltegi nagusia ondoan zegoen, eta kanpoaldetik kaltetu zuen eztrandak. Eskuinean, herritarrek Santurtzin egindako manifestazio jendetsuetako bat, azpiegitura hori herri ondoan izateak sortzen zuen arriskuaz jabetuta, "gas fabrika gure etxeetatik urrunago" zioten pankartak zeramatzaten. SANTURTZI.BIZ

Urtarrilak 22a

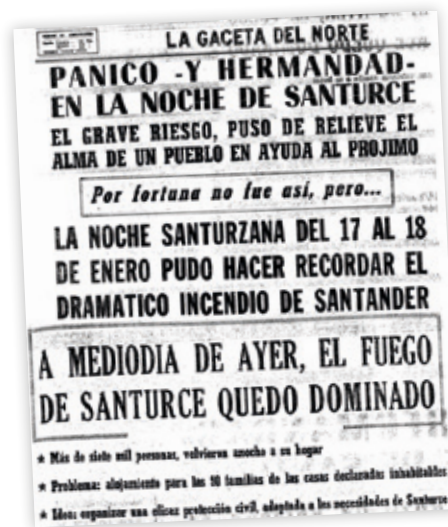
MANIFESTAZIOA ETA PROTESTAK

Haserre hori adierazteko manifestazioa antolatzen hasi ziren Santurtziko hainbat auzotako bizilagunen elkarte. Urtarrilaren 22an egin zuten protesta eta eskaera nagusia Butano biltegiak ixtea izan zen, edo gutxienez instalazioak etxebizitzetatik urruntzea. Manifestazioa udaletxearen aurrean bukatzen ari zela, Hernández alkatea balkoira atera zen berriz ere lasaitasuna eskatuz eta legeak bete behar zirela gogoraraziz. Manifestarien erantzuna, oraingoan, harriak izan ziren. Ingurua babesten ari zen Guardia Zibila oldartu eta istiluak herri osoan barrena zabaltu ziren. Jende ugari atxilotu zuten, baina denak egun berean utzi zituzten aske kargu gabe, dirudienek San Jorge elizako parrokoaren bitartekaritzari esker.

Urtarrilak 31

FRANKISMOAREN ZENTSURA ETA KARGUGABETZEAK

Santurtziko leherketaren berria nazioartean zabaltu zenean, autoritate frankistak gertatutakoa estaltzen edo makillatzen saiatu ziren. NO-DO teledista albistegiak errudunik gabeko erreportajea erabili zuen irudia garbitzeko: esan zuen hildako udaltzaina lehendik gaixo zegoela eta bere heriotzak ez zuela istripuarekin zerikusirik.

Hilaren 31n alkatea kargugabetu egin zuten eta bere ordez Antonio Cortadi jarri zuten.

20 urte geroago

BARRAKOIAK, BAZTERKERIAREN SINONIMO

Telmo Zarraonandia Zarra futbolariak, Jesús Loroño eta Federico Martín Bahamontes txirrindulariek eta garaiko beste pertsona famatu batzuek beraien objektu pertsonalak eskaini zituzten Bizkaiko Gobernu Zibilak Santurtziko herriaren alde antolatu zuen enkanterako. Espainiako Gobernuak Etxebizitza Ministerioak kaltetuak hartzeko "behin behineko" 200 barrakoi eraiki zituen El Burgo izeneko zonaldean. Barrakoi horiek 20 bat urte egon ziren zutik, eta zonaldea bazterkeriaren sinonimo bihurtu zen eskualde osoan. Butano enpresak, bere aldetik, hainbat lokalen lagapena egin zion Santurtziko Udalari, gehien bat ekingiza soziokulturaletarako –hain justu haietako batean euskaldunduko ziren santurtziar asko geroago, urte luzez Santurtziko AEK-k egoitza nagusia izan baitzuen Fleming Doktoarearen kaleko 17. zenbakian-. Algortatik ateratako leherketaren argazkiak postal formatuan saltzen ziren herriko kioskoetan. Dena normaldu zen, baina Butano biltegiak ez ziren mugitu.

Eztandak gutxienez 259 etxebizitza suntsitu zituen Santurtzin eta jende hori guztia El Burgo izeneko auzune berrian birkokatu zuten behin-behinean. Prefabrikatutako etxola horiek 20 urtez iraun zuten zutik eta Ezkerraldean bazterkeria-gune nagusietako bat bihurtu ziren. SANTURTZI.BIZ

'NO-DO' TELEBISTA ALBISTEGI FRANKISTAK ERRUDUNIK GABEKO ERREPORTAJEA ERABILI ZUEN IRUDIA GARBITZEKO

1974

BELDURRA BERRIZ ZABALDU ZEN URTEA

Bizilagunek erabilgarri geratu zitzaizkien altzari eta arropak atera eta gero, hormigoi egitura baino ez zuten hormarik gabeko etxeak bota egin zituzten. Herritarrak berriz ohitu ziren arriskupean bizitzera, baina noizean behin, barruan gorderik zuten beldurra azalarazten zuen gertaeraren batek. 1974an beste leherketa bat gertatu zen inguruan, kasu honetan arto biltegi batean metatu ziren gasen eraginez, ACEPROSA enpresaren alboko pabilioietan. Hildako bat izan zen eta 13 lagun larri zauritu ziren, eta

santurtziarren artean 1967ko istripu handiaren paranoia esnatu zen. Zurrumurruek berriz butano gasa izan zela esaten zuten, eta askok eta askok, beldurtuta, etxeak utzi eta ihesari ekin zioten, zazpi urte lehenago egin bezala, oroimena ez baita norberak kontrolatu dezakeen zerbait.

XXI. mendea

ALARMA-SIRENAK ORAINDIK PREST

XXI. mendearekin batera Butano instalazioak mugitu egin zituzten eta orain ez dago etxebizitzarik biltegiaren inguruan, baina santurtziarrentzat arriskua ez da askoz txikiagoa. Euskal Autonomi Erkidegoan arrisku kimikoaz ohartarazteko 14 alarma-sirena daude, horietatik 6 Santurtzin. Portua zabalduta eta urrundu zuten, kostaldeko leku gehiena herriari kenduz, baina trenbidez ateratzen diren arrisku handiko merkantziak Santurtzi erdigunetik ez ezik, Portugaletetik, Sestaotik eta Barakaldotik ere pasatzen dira oraindik. Portuko instalazioetan manipulatzeko diren gaiez ere ezer gutxi dakite herritarrek: merkantzia toxikoak, arriskutsuak, lehergailuak, armak... Gaur egun, inork ezin du ziurtatu santurtziar zaharreneen oroimenean dagoen historia errepikatuko ez denik. ●

HIPOTESI ASKO, ERANTZULERIK EZ

1967ko istripuaz ikerketa seriorik ez zen egin. Leherketa ez zen biltegiaren bertan gertatu, trenbidean zegoen bagoiren batean baizik, eta elkarren ondoan zeuden beste bagoiak berotuz joan ahala lehertu ziren. CAMPSAko biltegi nagusiak, berriz, kanpoaldetik baino ez ziren kaltetu.

Lehen leherketa izan zen tokia, karga eta deskargarako terminala –trenentzako bazterbidea zuena–, egun horretan bertan inauguratu zen. Beraz, batzuen ustez esperientzia eza edo instalazioaren ezagutza falta izan zitezkeen istripuaren arrazoi nagusia. Beste iturri batzuen arabera, biltegitik trenera gasa garraiatzeko erabiltzen zuten mangera askatzeak eragin zuen tragedia. Ontzien kalitate eskasa ere aipatu izan da, 536 gradu zentigradu baino ez baitzuten onartzen, eta askoz gogorragoak behar zuten izan. Beste batzuk butano likidoa isuri zela esaten zuten...

Butano enpresaren gerenteak, Benito Cid de la Llavek, tren istripu bati leporatu zion gertatutakoa: bagoiak kargatzen ari zirela, lokomotora batek trena jo zuen, mangera puskatu eta lehen leherketa sorraraziz. Edonola ere, ez zen aurkitu istripuaren arrazoi edo erantzule zuzenik. Garaiko txosten baten arabera, portuan eragindako kalteak orduko 30 milioi pezetetakoak izan ziren.

